

«حق مالکیت معنوی آثار»

پیوستن به کپی رایت، راهگشای قانونمندی سازی تولید فکر است

صفریان:

حق معنوی حقی

است که پدیدآورنده

را قادر می سازد

جهت حفاظت از

جهت حفاظت از

ارتباط شخصی

بین خود و اثر

منتشره اش اقداماتی

خاص را اتخاذ کند

نشست پیرامون «حق مالکیت معنوی آثار» به دبیری مهدی کاموس و با حضور مصطفی رحماندوست و فرهاد صفریان روز چهارشنبه (۳۰ دی ماه) در سرای اهل قلم برگزار شد.

در ابتدای این نشست، مهدی کاموس در این مورد و حق مالکیت معنوی آثار گفت: بحث کپی رایت و حق مالکیت معنوی آثار از بحث‌هایی است که پس از سال ۷۶ جدی‌تر در صنعت نشر و تولید فکر مطرح شد که آیا باید به کپی رایت جهانی بپیوندیم یا نه و همچنین در عرصه داخل بتوانیم این مسئله را کنترل و مدون کنیم. کاموس افزود: در مورد این بحث، باید همچنان برنامه بحث شود، چرا که یکی از مباحث بنیادین و راهگشا جهت ارتباط با سایر کشورها و همچنین قانونمند کردن حقوق ادبی و تولید فکر در کشور ما است.

پس از سخنان کاموس، فرهاد صفریان در مورد مبحث حق مالکیت معنوی آثار ادامه داد: مالکیت معنوی یا به تعبیر درست‌تر مالکیت فکری مشتمل بر دو گونه است؛ یکی مالکیت صنعتی که در ایران بیشتر مورد توجه قرار گرفته و سازمان مالکیت صنعتی هم مباحث این حوزه را انجام می‌دهد، و دیگری مالکیت ادبی و هنری. وی گفت: مالکیت ادبی و هنری مربوط به پدید آورنده اثر، خود اثر و ارتباطی که میان این دو وجود دارد است و تعاریف بسیاری هم در این رابطه ارائه شده است.

صفریان با توجه به تعاریف ارائه شده در این زمینه گفت: دکتر کاتوزیان معتقد است: حقوقی است که به صاحب آن اختیار انتفاع انحصاری از فعالیت و فکر و اتکا انسان را می‌دهد.

وی افزود: حقوقدانان دیگر تعاریفی دیگر را ارائه می‌دهند که در مرحله اول جان مایه همه آنها رابطه میان اثر و صاحب اثر است. حقی که برای صاحب اثر متصور شده‌اند.

صفریان تصریح کرد: مالکیت معنوی و ادبی و هنری دارای دو جنبه است؛ که یکی حق معنوی و دیگری حق مادی است.

وی گفت: حق معنوی حقی است که پدیدآورنده را قادر می‌سازد جهت حفاظت از جهت حفاظت از ارتباط شخصی بین خود و اثر منتشره اش اقداماتی خاص را اتخاذ کند.

صفریان تاکید کرد: حق مادی یعنی جنبه بهره‌برداری مالی و تحصیل منفعت تجاری را در نظر می‌گیرد که این حق هم قابل انتقال و هم قابل معامله است؛ البته برخلاف حق معنوی که نه قابل انتقال و نه قابل معامله است.

وی افزود: حق معنوی را بر اساس نظریات مختلفی تفسیر می‌کنند که برخی نظریه حقوق فطری را به عنوان یک مفهوم حقوقی نوین نام بردند و یک سرفصل جداگانه‌ای را برای آن در نظر گرفته‌اند.

صفریان در این راستا اضافه کرد: در مقدمه بسیاری از آثار ادبی نویسندگان حق معنوی خود را به صورتی ارایه کرده و یا نگاشته‌اند. وی در ادامه، مقدمه «علی‌بن حسین سعودی» عالم و مورخ سده سوم و چهارم هجری را برای حاضرین خواند و گفت: در این مقدمه هم جنبه معنوی و هم مادی آورده و بیان می‌شود:

«هر کسی حرفی از کتابم را تحریف کند و یا بخشی از آن را بر دارد و یا نکته‌ای روشن و معلوم را تباه سازد و یا شرح حال کسی را عوض یا دگرگون سازد و یا از خود بنویسد و یا اثر را به غیر من نسبت دهد و دیگری را در نوشتن آن شریک جلوه دهد خداوند او را به عقوبت خود گرفتار کند من این را در آغاز انجام این کتاب آوردم تا بازدارنده کسی باشد که از روی هوس و یا از سر دشمنی چنین کند باید او خدا را شاهد و ناظر اعمالش بداند و به آخرتش ببیند و بداند که بقای او در این دنیا اندک است.»

صفریان با اشاره به این مقدمه گفت: این مقدمه مربوط به زمانی است که ما قانونی را در این رابطه نداشتیم و کاری هم از دست مؤلف ساخته نبود و بیشتر بیم دادن و ترس از خدا بیان می‌شد تا حشمان محفوظ بماند.

وی ابراز داشت: در آثار ادبی ما بسیار از این موارد یافت می‌شود که مؤلفین حق معنوی خود را می‌دانستند اما قانونی در این زمینه وجود نداشت.

وی در این راستا بیان کرد: معروفترین و بزرگ‌ترین کنوانسیون کپی رایت یکی کنوانسیون پاریس و دیگری برن است؛ کنوانسیون پاریس در حوزه مالکیت صنعتی و برن در حوزه مالکیت ادبی و هنری است.

وی گفت: اعضای کنوانسیون برن تقریباً در حدود ۱۵۱ کشور است؛ یعنی بیشتر کشورها آن را پذیرفته‌اند. این کنوانسیون چند ویژگی دارد که مهمترین آن اصل رفتار ملی است، یعنی کشورها در مقابل یکدیگر رفتار متقابل دارند.

صفریان ادامه داد: نکته مهم دیگر در مورد این کنوانسیون، مدت حمایت آثار است، در حقوق خدما ۳۰ سال از اثری پس از مرگ مؤلف حمایت صورت می‌گیرد؛ اما در برن ۵۰ سال است و تقریباً ویژگی‌ها و موادی که در این کنوانسیون است به صورت جامع ذکر شده است.

وی اظهار داشت: آمریکا عضو این کنوانسیون نشد به دلایلی که در آن زمان کشوری بزرگ و حتی دارای آثار ادبی قوی هم نبود؛ کنوانسیونی را آمریکا پیشگام شد به نام کنوانسیون جهانی حق تالیف که در سال ۱۹۵۲ زیر نظر سازمان آموزش علمی فرهنگی یونسکو در ژنو دایر شد و ۵۰ کشور عضو داشت.

که هر نویسنده و هر هنرمندی اثر را پس از پدید آوردن حق نفع در آن زمینه را به لحاظ اقتصادی دارد.

وی گفت: در حال حاضر در وضعیتی قرار گرفتیم که این اتفاق‌ها نمی‌افتد و از دایره تمدن در حیطه فرهنگ عقب هستیم، لذا این عقب بودن ما دو ضرر به ما زده است.

رحماندوست گفت: اولین زبان این که ما می‌پذیریم که متمدن نباشیم، در هر صورت تمدن آثار و آدابی دارد، وقتی این مسئله را رعایت نمی‌کنیم یعنی به بخشی از تمدن پشت کردیم.

رحماندوست به ضرر دوم در این راستا اشاره کرد و گفت: زبان دیگر این که باب ترجمه در کشور ما بسیار باز شده و ناشر ترجیح می‌دهد که کتاب ترجمه منتشر کند، چرا که صفحه‌آرایی و دیگر مسائل آن قبلاً صورت گرفته، مترجم ترجمه می‌کند و ناشر چون می‌داند مترجم درباره کپی‌رایت حقی را نپرداخته حق کمتری به مترجم می‌دهد نتیجه این که هم تألیف مورد توجه قرار نمی‌گیرد و سطح آن نزول می‌کند.

وی گفت: در حالی که ما مدعی یک کشور مستقل هستیم لازم است که تولید علم را هم به صورت مستقل در داخل کشور داشته باشیم. وی ادامه داد: زبان دیگر این که آثار ما هم بر این اساس، در کشورهای دیگر دچار این آسیب می‌شوند.

تا به امروز ۳۷ جلد از آثار بنده با امکان دریافت^۱ در سایت‌های معتبر بین‌المللی قرار گرفته، بدون این که بنده مطلع باشم البته قبلاً با یکی از سایت‌ها ارتباط گرفته و نارضایتی خود را اعلام کردم اما در نهایت پاسخ این بود که ما عضو کپی رایت نیستیم.

رحماندوست ابراز داشت: بسیاری فکر می‌کنند پذیرفتن کپی رایت در سطح جهانی به ضرر ما است؛ اما با تجربه امروز می‌گویم امروزه دارای کتاب‌هایی هستیم که ارزش مطرح شدن در سطح جهان را دارند و باید سود مادی و معنوی آن وارد کشور خودمان شود و در این راستا وقتی مقید به اصول دموکراسی و رعایت حقوق دیگران شدیم در درون‌مان امکان متمدن شدن را فراهم می‌کنیم.

این شاعر برجسته کشورمان در ادامه بیان کرد: عضویت در کپی‌رایت جهانی در کوتاه مدت سبب ضرر مالی ناشران می‌شود اما در واقعیت امر این عضویت حتی در کوتاه‌مدت نیز به لحاظ مالی ضرری نمی‌رساند.

رحماندوست تصریح کرد: معمولاً امکان تحقیق در مورد مسائل علمی را نداریم بسیاری از مؤسسات علمی دنیا حاضرند آثار و پژوهش خود را به صورت مجانی در اختیار کشورهای جهان سوم قرار دهند، بنده در هر نشری که صاحب رأی بودم اول در مورد کتاب با ناشر تماس می‌گرفتم تا اجازه انتشار اخذ شود و تاکنون موفق شدیم اجازه انتشار خیلی از کتاب‌هایی را که فکر می‌کردیم باید بابت آنها پول پرداخت کنیم به صورت رایگان دریافت کردیم.

وی گفت: در مسائل علمی معمولاً در ارتباط میان دانشگاه‌ها و اتحادیه‌هایی که در سطح جهان دارند این تبادل فکر و اندیشه و کتاب وجود دارد البته بدون پرداخت هزینه‌ای.

پی‌نوشت:

1. Downloud

وی تصریح کرد: این کنوانسیون کار را آسان گرفته بود و به دلیل گستردگی آثار ادبی بخصوص درباره سینمای آمریکا مدت حمایت از آثار ۲۵ سال است و تا حدودی مورد استقبال کشورهای تازه استقلال یافته نیز قرار گرفت.

وی افزود: در حقوق کشور ما اولین حقوقی که تصویب شده قانون حمایت از حقوق «مؤلفان، مصنفان و هنرمندان» سال ۱۳۴۸ است که قانون خوبی است اما چند مشکل اساسی برای آن به وجود آمد؛ اول اینکه کتاب‌های ترجمه را شامل نمی‌شد، و مشکل دیگر قدیمی بودن آن است که بسیاری از این قوانین در حال حاضر باید تغییر یابند.

وی با اشاره به موانع موجود در این راستا گفت: کشورهای جهان سوم به دلیل وضعیت اقتصادی اکثراً مخالف پیوستن به کنوانسیون‌های بین‌المللی هستند؛ چرا که منجر به الزام‌های قانونی می‌شود و موانعی ایجاد می‌کند که سبب می‌شود مردم راحت به اثری دست پیدا نکنند.

صفریان بیان کرد: پیش از آن که به کنوانسیون ملحق شویم، باید چند سالی را تا پیش از آن به تلاش بپردازیم چرا که بیشتر مؤلفان و ناشران ما مخالف این موضوع هستند!

وی گفت: مالکیت معنوی دو بخش دارد یکی صنعتی است که تمام آثار فنی را پوشش می‌دهد و یکی مالکیت ادبی و هنری است که زیر مجموعه آن آثار ادبی و هنری هستند و آثار فنی زیر مجموعه مالکیت صنعتی هستند.

در ادامه این نشست، مصطفی رحماندوست در مورد بحث حق مالکیت و با توجه به سخنان فرهاد صفریان با اشاره به مقدمه کتاب «علی بن حسین مسعودی» گفت: در سده سوم و چهارم این مقدمه آمده اما از قرن سوم تا قرن چهاردهم یازده قرن گذشته و در کشور ما در این زمینه هیچ اتفاقی رخ نداده با این تفاوت که در آن زمان بیم ترسی وجود داشت ولی در حال حاضر هر کس خدایی است و خود تصمیم می‌گیرد که به غضب گرفتار شود یا نشود.

رحماندوست افزود: از سوی منابع خبری، سایت‌ها و مطبوعات سخنی به نادرست از جانب بنده بیان شده بود که در راستای تصحیح آن تلاش‌های بسیاری کردم و بابت این ماجرا متأسف هستم.

این شاعر برجسته ادامه داد: حدود ۲۶ سال پیش از سوی وزارت علوم برای سخنرانی در کنگره کپی‌رایت عازم لندن شدم البته در آن زمان از این قانون اطلاعاتی نداشتم در این جلسه شرکت کردم تا مانع تصمیم کنوانسیون شوم.

وی تأکید کرد: در لندن مشاهده کردم که بسیاری از کشورهای عربی و آفریقایی هم از تصویب این قانون نگران هستند، اما در نهایت با تهیه نامه‌ای مفصل توانستیم و با تهیه ۴۵ امضا این برنامه را از دستور جلسه خارج کردیم.

رحماندوست اضافه کرد: اما اگر امروز آن کنگره مجدداً تشکیل شود و من در آن حضور داشته باشم حتی اگر نماینده ایران باشم حتماً در تصمیم حق معنوی آثار کوشش می‌کنم، چرا که این موضوع حتی به لحاظ اقتصادی به نفع ما است.

وی تصریح کرد: با گذشت زمان دو اتفاق افتاد، یکی این که وقتی که ما در سطح جهانی معتقد به کپی‌رایت نشدیم متعهد به یک اصل انسانی متمدانه نیستیم. کپی‌رایت در تعریف غیر اقتصادی این